

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

OFISI YA WAZIRI MKUU

TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA

**MPANGO WA UBORESHAJI WA MFUMO
WA SERIKALI ZA MITAA**

Februari, 2006

YALIYOMO

1.	Utangulizi	1-2
2.	Hali iliyokuwepo katika Serikali za Mitaa kabla ya kuanzishwa Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa	2-4
3.	Taswira na Sera ya Serikali kuhusu mfumo mpya wa Serikali za Mitaa	4-5
4.	Maamuzi ya Serikali Kuhusu Utekelezaji wa Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa	5-7
5.	Marekebisho ya Sheria za Serikali za Mitaa.....	7-9
6.	Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa ..	10-11
7.	Mkakati wa Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa	12
8.	Utekelezaji wa Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa	13-14
9.	Shughuli zinazotegemewa kutekelezwa na kila sehemu ya Mpango.....	14-29
10.	Nafasi na Majukumu ya Wahusika Mbalimbali	29-33
11.	Fedha za Kugharamia Mpango	33-34
12.	Tathmini ya Mpango.....	35-36
13.	HITIMISHO	36-37

MPANGO WA UBORESHAJI WA MFUMO WA SERIKALI ZA MITAA

Utangulizi

1. Mfumo wa Serikali za Mitaa uliopo unatokana na dhana ya madaraka kwa umma. Katika nchi yetu suala la madaraka kwa umma lina msingi wake katika Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977 ambayo katika Ibara 145 na 146 inaeleza kuwa:

“145 (1) Kutakuwa na vyombo vya Serikali za Mitaa katika kila mkoa, wilaya, miji na kijiji ambavyo vitakuwa vya aina na majina yatakayowekwa na Sheria iliyotungwa na Bunge au Baraza la Wawakilishi.

(2) Bunge au Baraza la Wawakilishi, kwa kadiri itakavyokuwa, litatunga Sheria itakayofafanua utaratibu wa kuanzisha vyombo vya Serikali za Mitaa, miundo na wajumbe wake, njia za mapato na utaratibu wa utekelezaji wa shughuli”.

“146 (1) Madhumuni ya kuwepo kwa Serikali za Mitaa ni kupeleka madaraka kwa wananchi. Vyombo vya Serikali za Mitaa vitakuwa na haki na mamlaka ya kushiriki na kuwashirikisha wananchi katika mipango na shughuli za utekelezaji wa maendeleo katika sehemu zao na nchini kote kwa jumla.

(2) Bila ya kuathiri maelezo ya jumla yaliyomo katika ibara hii, kila chombo cha Serikali za Mitaa, kwa kuzingatia masharti ya Sheria iliyokianzisha, kitahusika na shughuli zifuatazo:

- kutekeleza kazi za Serikali za Mitaa katika eneo lake;
- kuhakikisha utekelezaji wa Sheria na ulinzi wa wananchi;
- kuimarisha demokrasia katika eneo lake na kuitumia demokrasia kuharakisha maendeleo ya wananchi”.

2. Serikali za Mitaa ni ngazi za Utawala zilizo karibu zaidi na wananchi, na hivyo zina nafasi ya pekee ya kushughulikia mahitaji ya msingi ya jamii katika maeneo husika, iwe vijijini au mijini.

3. Serikali za Mitaa huwawezesha wananchi kuwa na sauti katika maamuzi mbalimbali yanayohusu maendeleo na shughuli za Utawala katika maeneo yao.

Kutokana na kuwa karibu zaidi na wananchi, Serikali za Mitaa zina nafasi nzuri zaidi ya kufahamu mahitaji halisi ya wananchi na jinsi ya kuwashirikisha katika shughuli za maendeleo yao ya kiuchumi.

Hali iliyokuwepo katika Serikali za Mitaa kabla ya kuanzishwa Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa

4. Serikali za Mitaa hapa Tanzania zimepitia mabadiliko ya mara kwa mara kulingana na mabadiliko ya taswira na sera zilizokuwepo nyakati mbalimbali. Badiliko kubwa kuliko yote lilikuwa katika kipindi cha kuanzia 1972 hadi 1983 wakati mfumo wa kawaida wa Serikali za Mitaa ulipofutwa na badala yake kuanzishwa mfumo wa Madaraka Mikoani.
5. Mwaka 1984 mfumo wa Serikali za Mitaa ulirejeshwa kwa madhumuni ya kuweka utaratibu unaoeleweka zaidi na kupeleka Utawala kwenye ngazi za chini ili kuwawezesha wananchi kushiriki kikamilifu katika maamuzi na utekelezaji wa mipango inayohusu ustawi na maendeleo yao.
6. Hata hivyo, licha ya kuwa na uongozi wa kidemokrasia katika ngazi za chini za Utawala, Serikali za Mitaa ziliendelea kukabiliwa na matatizo mengi ya kimsingi ikiwa ni pamoja na:
 - **Matatizo ya kimfumo na kisheria:**
 - Utaratibu wa mfumo wa kisheria unaoelemea zaidi kwenye udhibiti na kwa sehemu kubwa umetoa mwanya kwa mwingiliano na migongano ya Sheria, nyaraka, Kanuni za Kudumu na taratibu zinazotungwa chini ya Sheria hizo.
 - **Matatizo yahasuyo majukumu, kazi na miundo:**
 - Mpangilio wa majukumu, kazi na miundo unaofanana kwa Halmashauri zote bila kujali hali halisi ilivyo baina ya Halmashauri, na hivyo kusababisha kupishana kati ya majukumu na uwezo wa kutekeleza majukumu hayo;
 - Uwezo mdogo ulioko katika Halmashauri ambao umelazimisha madaraka na rasilimali kuhodhiwa na makao makuu ya wilaya/miji. Ngazi za chini za Utawala na vikundi vya wananchi havina madaraka wala havishirikishwi ipasavyo.

- **Matatizo yatokanayo na mfumo wa Utawala:**
 - Uhusiano dhaifu kati ya viongozi wa kisiasa wa ngazi mbalimbali, vikundi vya wananchi na mamlaka za Serikali za Mitaa ambao umekuwa wa kiushindani na hata kuishi kwenye malumbano.

- **Matatizo ya kifedha:**
 - Serikali za Mitaa zimeendelea kukabiliwa na matatizo makubwa ya uhaba wa fedha ikilinganishwa na majukumu yao, idadi ya watumishi waliopo na viwango vya huduma vinavyohitajika kutolewa;
 - Vyanzo vya mapato ya Halmashauri havitoi mapato ya kutosha na mara nyingi ukusanyaji umekuwa mgumu na wa gharama kubwa; na
 - Viwango vya ruzuku inayotolewa kwa Halmashauri havina uhakika na kwa sehemu kubwa havitabiriki. Hali kadhalika utaratibu unaotumiwa kuzipatia Halmashauri ruzuku, hauzichochei Halmashauri kukusanya mapato zaidi kutokana na vyanzo vyao vya mapato.

- **Matatizo ya Utumishi na Uendeshaji:**
 - Watumishi walio wengi waliendelea kuajiriwa na kuwajibika kwa Wizara Mama badala ya kuajiriwa na kuwajibika kwa Halmashauri, na hivyo kufanya Halmashauri zishindwe kuwasimamia ipasavyo;
 - Halmashauri zimeendelea kukabiliwa na uhaba wa watumishi wenye ujuzi na uzoefu unaotakiwa, hitilafu ambayo kwa kiasi kikubwa imeathiri ubora wa huduma zinazotolewa kwa wananchi;
 - Fedha kidogo sana zimekuwa zikitengwa na Serikali Kuu pamoja na Serikali za Mitaa kwa ajili ya mafunzo kwa watumishi wa Halmashauri na hivyo kufanya kiwango cha taaluma na uongozi kuwa chini katika Serikali za Mitaa.

- **Umaskini wa Wananchi uliokithiri:**
 - Hali duni ya maisha ambayo kwa kiasi fulani inatokana na wananchi kuridhika na mambo yalivyo;
 - Ukosefu wa huduma bora kutokana na udhaifu wa hali ya uchumi ambao umefanya vita dhidi ya umaskini, maradhi na ujinga iwe ngumu zaidi.

- **Matatizo ya Uadilifu:**
 - Utovu wa Uadilifu umewakumba viongozi walio wengi wa kuchaguliwa na wa kuteuliwa kiasi cha kuzidisha uzito wa matatizo yanayoelezwa hapo juu; utovu huo umezaa rushwa.
- **Tatizo la Uhusiano Kati ya Serikali Kuu na Serikali za Mitaa:**
 - Serikali Kuu kuendelea kudhibiti utoaji wa huduma muhimu, kama huduma za maji, bila kushirikisha Serikali za Mitaa na wanaotoa huduma hizo na mawakala kuwajibika kwa Wizara badala ya Halmashauri.

Taswira na Sera ya Serikali kuhusu mfumo mpya wa Serikali za Mitaa

7. Kwa kuelewa na kutambua athari za matatizo ya Serikali za Mitaa, Chama cha Mapinduzi katika Ilani ya Uchaguzi Mkuu wa Urais na Wabunge wa mwaka 1995 kiliahidi kuimarisha Serikali za Mitaa ili ziweze kuwa vyombo vya kukuza uchumi na maendeleo ya kijamii ya wananchi na upanuzi wa demokrasia (Ibara 28, Ilani ya Uchaguzi ya CCM, Uchaguzi Mkuu, Oktoba, 1995).
8. Mwezi Mei, 1996 Serikali iliitisha Mkutano wa Kitaifa kutafakari mfumo na muundo wa Serikali za Mitaa unaofaa kwa Tanzania kwa kuzingatia mazingira yake. Mkutano huo, pamoja na mambo mengine, uliweka taswira mpya ya mfumo wa Serikali za Mitaa, Tanzania Bara. Taswira hiyo iliainishwa kwenye Ajenda ya Uboreshaji wa Serikali za Mitaa (1996 – 2000) iliyoidhinishwa mwezi Novemba, 1996. Taswira ya Serikali kuhusu Mfumo Mpya wa Serikali za Mitaa, Tanzania Bara, ni kuwa na Serikali za Mitaa ambazo:
 - Kwa sehemu kubwa zitakuwa na uhuru wa kujiamulia na kutekeleza mambo yao ilimradi zinafuata sera ya nchi na hazivunji Sheria;
 - Zitakuwa na viongozi wa ngazi zote waliochaguliwa kwa kuzingatia misingi ya kidemokrasia;
 - Zitapata uhalali wa kuwepo kwao kutokana na uwezo wao wa kutoa huduma bora kwa wananchi;
 - Zitawashirikisha wakazi na vikundi vya wananchi katika kupanga, kuamua na kutekeleza mipango na shughuli mbalimbali za maendeleo na kukuza ushirikiano na vikundi vya wananchi katika maeneo yao;

- Zitakuwa imara, zenye uwezo wa kutekeleza maamuzi yao kutokana na kuwa na:
 - Rasilimali na madaraka yanayohitajika kutekeleza majukumu na kazi zao; na
 - Watumishi wa kutosha wenye sifa, uwezo, stadi na ari ya kufanya kazi, na ambao wataajiriwa na kuendelezwa kutokana na kustahili kwao.
- Zitaendesha shughuli zao kwa uwazi na uwajibikaji kwa wananchi, na zitazingatia kikamilifu misingi ya Utawala bora. Kiwango cha uwazi na uwajibikaji ndivyo vitakavyoelekeza kiwango cha uhuru wa kujiamulia mambo yao na bila kuingiliwa na Serikali Kuu;
- Zitakuwa na majukumu na kazi zinazoendana na mahitaji halisi ya wakazi wa maeneo yao, hali ya kiuchumi na ya kijamii ya maeneo yaliyo chini ya mamlaka yao;
- Zitakuwa na miundo inayozingatia aina ya majukumu, kazi na mazingira ya kila Halmashauri;
- Viongozi (Madiwani) na watumishi wa Serikali za Mitaa watatakiwa kuwa na uadilifu usiowekewa mashaka.

Maamuzi ya Serikali Kuhusu Utekelezaji wa Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa

9. Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa uliandaliwa na kuidhinishwa na Serikali mwaka 1998 ili kuimarisha mfumo wa Serikali za Mitaa ambao ungeziwezesha Serikali za Mitaa kutekeleza masharti ya Utawala Bora unaozingatia uwajibikaji, uwazi, demokrasia na ushirikishwaji wa umma na hivyo kuinua ubora na kiwango cha utoaji wa huduma kwa wananchi wote na, hasa walio maskini. Vile vile, Serikali iliidhinisha Mkakati wa Upelekaji Madaraka, Majukumu na Rasilimali kwa Wananchi (Decentralization by Devolution) kupitia Serikali za Mitaa ambao ndio unaotumika katika kutekeleza maboresho yanayohitajika katika mfumo uliopo wa Serikali za Mitaa.
10. Uamuzi wa Serikali kuhusu utekelezaji wa Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa na Mkakati wa Kupeleka Madaraka kwa Wananchi, pamoja na mambo mengine, ulielekeza yafuatayo:
 - 10.1 Kwamba mkakati wa utekelezaji wa Mpango wa kuimarisha Serikali za Mitaa kama ulivyofafanuliwa katika Makala ya Sera ya Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa (Policy Paper on Local Government Reform) utekelezwe ipasavyo.

10.2 Sheria zilizopo zinazohusu Serikali za Mitaa zifanyiwe mapitio na hatimaye kufanyiwa marekebisho ipasavyo ikiwa ni pamoja na kuzingatia yafuatayo:

- Halmashauri kupewa uwezo wa kuajiri na kusimamia watumishi wake;
- Halmashauri kusimamia Mapato na Matumizi yake na kuwajibika moja kwa moja kwa Wananchi;
- Serikali kutoa ruzuku kwa Halmashauri kwa utaratibu wa "Block Grants";
- Serikali kuweka utaratibu mzuri na unaotekelezeka wa mgawanyo wa mapato na vyanzo vya mapato kati ya Serikali Kuu na Serikali za Mitaa;
- Kubainisha mahusiano mapya kati ya Serikali Kuu na Serikali za Mitaa;
- Kuweka utaratibu mzuri na wa uhakika zaidi wa kutekeleza kwa ukamilifu sheria zote zinazohusu Serikali za Mitaa; na
- Madaraka yasogezwe karibu zaidi na wananchi kwa kuziimarisha ngazi za chini za Halmashauri ili ziweze kufanya maamuzi ya kimaendeleo ambayo yanagusa maisha ya kila siku ya wananchi.

10.3 Sheria mbalimbali za Kisekta zifanyiwe marekebisho yanayopasa ili ziendane na uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa; ikiwa ni pamoja na kuzifanya Bodi na Kamati za Huduma kuundwa na kuwajibika kwenye Halmashauri zinazohusika. Ofisi ya Waziri Mkuu iainishe na kuorodhesha Sheria za Kisekta zinazohusika.

10.4 Katika ngazi ya Kata Watendaji wasiwe Wajumbe wa Kamati za Maendeleo za Kata bali Kamati hizo ziundwe na Wajumbe wa kuchaguliwa tu ambao ni Wenyeviti wa Serikali za Vijiji na Madiwani wanaowakilisha Kata katika Halmashauri. Watendaji wahudhurie vikao hivyo kwa kualikwa.

10.5 Katika ngazi ya Mtaa iundwe Kamati ya Kumshauri Mwenyekiti wa Mtaa.

10.6 Iundwe Kamati ya kuratibu na kuwianisha uboreshaji wa Kisekta na wa Serikali za Mitaa chini ya Uenyekiti wa Katibu Mkuu wa Ofisi ya Waziri Mkuu. Wajumbe wa Kamati hiyo wawe ni Makatibu Wakuu wa Wizara za Fedha, Utumishi, Mipango, Elimu, Afya, Kilimo, Ujenzi, Maji, Ardhi,

Maendeleo ya Jamii na Wizara nyingine kama itakavyohitajika kwa nyakati mbalimbali.

- 10.7 Uanzishwe mpango maalum wa mafunzo yahusuyo Serikali za Mitaa; na Mitaala katika Shule na Vyuho ijumuishe masomo ya Serikali za Mitaa. Wizara inayohusika na Serikali za Mitaa iwasiliane na Wizara zinazoshughulikia masuala ya Elimu ili kutekeleza uamuzi huu ipasavyo.
- 10.8 Ofisi ya Waziri Mkuu, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa ichukue hatua zipasazo kuwafahamisha na kuwaelimisha Wananchi kuhusu Mpango wa Uboreshaji Mfumo wa Serikali za Mitaa nchini ili hatimaye watambue nafasi yao katika kuutekeleza na kuufanikisha mpango kwa faida yao na taifa kwa ujumla.

Marekebisho ya Sheria za Serikali za Mitaa

- 11 Katika kikao chake cha mwezi Februari 1999, Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania lilipitisha Sheria ya Marekebisho ya Sheria za Serikali za Mitaa za Tanzania ambayo inaweka utaratibu wa kukasimu na kutoa Madaraka ya kisiasa (maamuzi), kisheria, kiutawala, kifedha na utoaji wa huduma kwa Serikali za Mitaa kwa lengo la kuimarisha ufanisi na tija katika utoaji huduma kwa wananchi. Pia, Sheria hiyo imeweka utaratibu wa uwajibikaji kwa wananchi.
- 12 Marekebisho ya Sheria za Serikali za Mitaa yamegusa maeneo yafuatayo:
 - **Kutoa Madaraka na majukumu kwa Serikali za Mitaa:**
 - Vifungu vya 125 na 135 vya Sheria Na. 7 ya 1982 na kifungu cha 63 cha Sheria Na.8 ya 1982 vimerekebishwa ili kutoa Madaraka kwa Serikali za Mitaa kuingia katika mikataba bila kuomba kibali kutoka Serikali Kuu au Mamlaka yoyote ya juu.
 - Kifungu cha 43 cha Sheria Na.9 ya 1982 kimerekebishwa ili kuzipa Serikali za Mitaa madaraka ya mwisho kujiwekea mipango na bajeti zake na kuwajibika kuzitekeleza.
 - Kifungu cha 86 cha Sheria Na.7 ya 1982 na kifungu cha 52 cha Sheria Na. 8 ya 1982 vimerekebishwa kwa kuongeza vifungu 86A na 52A kwa mfuatano ili kuzipa Serikali za Mitaa Madaraka ya kuanzisha na kusimamia Bodi za Huduma.

- Kifungu cha 111 cha Sheria Na.7 ya 1982 kimerekebisha kwa kuongeza kifungu 111A na kifungu cha 54 cha Sheria Na.8 ya 1982 kimerekebisha kwa kuongeza kifungu kidogo cha (4) ili kumpa Waziri madaraka ya kuainisha madaraka na majukumu ya Serikali Kuu na yale ya Serikali za Mitaa.
- **Uwajibikaji wa Mamlaka za Serikali za Mitaa, viongozi na watumishi wa Halmashauri:**
 - Kifungu cha 78 cha Sheria Na.8 ya 1982 kimerekebisha kwa kuongeza kifungu 78A ili kutoa madaraka kwa Wakuu wa Mikoa na Wakuu wa Wilaya kuchunguza uhalali wa maamuzi na vitendo vya Serikali za Mitaa vinapohojiwa na kumwarifu Waziri au kuchukua hatua yoyote inayofaa kadiri itakavyohitajika.
 - Kifungu 170A cha Sheria Na.7 ya 1982 na kifungu Na. 109A cha Sheria Na.8 ya 1982 vimeingizwa katika Sheria hizo kumpa Waziri madaraka ya kuweka Maadili ya Madiwani na watumishi wa Halmashauri.
- **Kuweka mahusiano mapya kati ya Serikali Kuu na Serikali za Mitaa:**
 - Marekebisho ya Sheria za Serikali za Mitaa yamebainisha mahusiano mapya kati ya Serikali Kuu na Serikali za Mitaa. Mahusiano mapya yanasisitiza kufuta dhana iliyokuwepo ya mtoa amri na mpokea amri, na mdhibiti na mdhibitiwa. Kwa msisitizo huo kifungu cha 3 cha Sheria Na.7 na Na.8 za 1982 vimerekebisha ili kufuta dhana ya *Mhimili*.
 - Kwa marekebisho hayo tafsiri ya neno *mhimili* iliyokuwa na maana ya Waziri, Mkuu wa Mkoa na Mkuu wa Wilaya imefutwa. Vilevile Sheria imefuta neno *mhimili* katika Sheria zote za Serikali za Mitaa.
 - Mahusiano mapya ya Serikali Kuu na Serikali za Mitaa sasa yameainishwa kisheria. Kifungu cha 174A cha Sheria Na.7 ya 1982 na kifungu cha 54A cha Sheria Na.8 ya 1982 vinaeleza majukumu ya Serikali Kuu na uhusiano wake na Serikali za Mitaa.

13 Kwa ufupi, majukumu ya Serikali Kuu mintarafu Serikali za Mitaa yatakuwa:

- Kutunga sera na Kanuni zitakazohakikisha kuwa Serikali za Mitaa zinaongoza wakala wengine wa maendeleo katika maeneo yao katika utekelezaji wa sera hizo;

- Kuratibu na kufuatilia utendaji wa Serikali za Mitaa ili kuona kama zinatekeleza sera na miongozo ya kitaifa;
- Kuweka viwango vya chini vya utoaji huduma;
- Kufanya ukaguzi;
- Kutunga sera na mfumo wa udhibiti wa mfumo wa Serikali za Mitaa;
- Kuzipa Serikali za Mitaa ushauri wa kitaalamu juu ya sera za nchi;
- Kuzipa misaada ya kitaalamu kwa ajili ya maendeleo ya kisékta katika Halmashauri; na
- Kuziwezesha Serikali za Mitaa kutumia uwezo ziliopewa kisheria ili kutekeleza kazi zake.

14 Maeneo mengine yaliyofanyiwa marekebisho ni pamoja na yafuatayo:

- Muundo mpya wa mamlaka za Halmashauri za Wilaya na za Miji; Muundo mpya wa Kamati na uwajibikaji (marekebisho katika Sheria Na.7 na Na.8 za 1982);
- Mfumo mpya wa utoaji ruzuku – (ruzuku za jumla – na ruzuku za uwiano), marekebisho katika Sheria Na.9 ya mwaka 1982;
- Utaratibu mpya wa kutekeleza Sheria za Serikali za Mitaa na viwango vya faini kwa kuvunja Sheria za Serikali za Mitaa, marekebisho katika Sheria Na. 7 na 8. za 1982;
- Marekebisho ya Sheria ya Uthamini wa Majengo, Na. 2 ya 1983 ili kuzipa Halmashauri madaraka zaidi ya kusimamia vizuri mapato yanayotokana na kodi za majengo; na
- Marekebisho ya Sheria ya Mashirika ya Maendeleo ya Wilaya, Na.16 ya 1973 kwa kuzipa Serikali za Mitaa madaraka zaidi ya kuanzisha mashirika hayo na kuyasimamia.

15 Mabadiliko katika Sheria za Serikali za Mitaa ni hatua muhimu katika kutekeleza azma ya Serikali ya kupeleka madaraka, majukumu na rasilimali kwenye mamlaka za Serikali za Mitaa ikiwa njia ya kuboresha utendaji na kuongeza ufanisi katika utoaji huduma. Hatua hii vilevile inatekeleza azma ya kupanua demokrasia ya ushirikishaji na kuimarisha uwajibikaji. Marekebisho haya yanakwenda sambamba na Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na sera ya Serikali kuhusu mabadiliko ya mfumo wa Serikali na Sera ya Serikali ya Kuboresha Mfumo wa Serikali za Mitaa. Matarajio ya mabadiliko hayo ni kwamba Serikali za Mitaa zitajijengea uwezo wa kupambana na umaskini kwa kutoa huduma bora zaidi na zitawajibika zaidi kwa wananchi ili kujenga na kudumisha uhalali wa kuendelea kuwepo kwake.

Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa

- 16 Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa ni sehemu ya uboreshaji wa Sekta ya Umma, lengo lake likiwa ni kuboresha utendaji katika Sekta ya Umma, kuweka misingi ya kupambana na umaskini na kuongeza uwajibikaji katika ngazi zote za Utawala katika Serikali za Mitaa. Lengo la msingi la Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa na sehemu zake zote ni kuziimarisha Serikali za Mitaa na kuziwezesha kutekeleza masharti ya Utawala Bora unaozingatia uwajibikaji, uwazi, demokrasia na ushirikishwaji wa umma na hivyo kuinua ubora na kiwango cha utoaji wa huduma muhimu kwa wananchi wote.
- 17 Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa umegawanyika katika sehemu saba zinazowiana zenye malengo yafuatayo:

Na.	Sehemu ya Mpango	Lengo lake
(i)	Upelekaji wa madaraka, majukumu na rasilimali kwa wananchi	Kuandaa na kuratibu usimikaji wa sera ya kupeleka madaraka kwa wananchi katika Wizara, Idara, na taasisi za Serikali Kuu na Serikali za Mitaa.
(ii)	Usimamizi wa fedha za Serikali za Mitaa	Kuongeza kiwango cha fedha ambazo Halmashauri za miji na wilaya zitapatiwa kutokana na vyanzo vyao vya mapato na ruzuku na pia kuimarisha usimamizi wa fedha hizo.
(iii)	Maendeleo ya Utumishi katika Halmashauri	Kuongeza ufanisi wa utendaji kazi na uwajibikaji wa watumishi kwa Halmashauri zinazowaajiri.
(iv)	Sheria	Kuandaa misingi ya kisheria itakayowezesha kupeleka madaraka kwa wananchi na kuziwezesha Serikali za Mitaa kuwa huru katika kuendesha shughuli zao.
(v)	Uboreshaji wa Miundo ya Serikali za Mitaa	Kuongeza ufanisi kwenye Serikali za Mitaa katika kutoa huduma bora na endelevu.
(vi)	Utawala Bora	Kuwezesha jamii ya wananchi kuufahamu Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa ili washiriki kikamilifu

		katika utekelezaji wake na kuandaa Kanuni, taratibu na miongozo ya Utawala Bora unaozingatia demokrasia, uwazi na uwajibikaji katika Serikali za Mitaa.
(vii)	Kuimarisha Ofisi ya Waziri Mkuu, TAMISEMI	• Kuijengea Ofisi ya Waziri Mkuu, TAMISEMI pamoja na Sekretarieti za Mikoa uwezo wa kutekeleza majukumu yao ya kuziwezesha Serikali za Mitaa kutoa huduma bora. • Kuratibu mahusiano kati ya michakato ya Uboreshaji wa Serikali za Mitaa na Maboresho yanayotekelezwa kissekta.

18 Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa unalenga katika kuleta mabadiliko katika taratibu za kusimamia na kuendesha shughuli za Serikali za Mitaa. Malengo ya mabadiliko hayo ni:

- Kuimarisha utawala bora ikiwa ni pamoja na ushirikishwaji wa wananchi, uwajibikaji, uwazi na kuzingatia haki katika kutekeleza shughuli za Halmashauri;
- Kuwa na miundo ya Halmashauri inayolenga katika kupambana na umaskini na kutoa huduma bora kwa wananchi;
- Kuhakikisha kiwango cha ukusanyaji wa mapato na kiwango cha upatikanaji wa ruzuku kinaongezeka na kuwa na usimamizi bora wa matumizi ya mapato hayo;
- Halmashauri kuwa na uwezo wa kuajiri, kuwasimamia na kuwaendeleza watumishi wake;
- Kuimarisha uwajibikaji na ufanisi wa utendaji kazi wa watumishi wa Serikali za Mitaa;
- Kuweka mfumo wa kisheria utakaowezesha utekelezaji wa maboresho yanayokusudiwa;
- Kuiwezesha Wizara yenye dhamana ya Serikali za Mitaa kusimamia na kuratibu shughuli za Serikali za Mitaa.

Mkakati wa Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa

19 Mkakati wa utekelezaji wa Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa umeelezwa kwenye Sera ya Uboreshaji wa Serikali za Mitaa iliyoidhinishwa na Serikali mwezi Oktoba, 1998. Mkakati huo una sehemu tano zinazofungamana kama ifuatavyo:

- Kupeleka uwezo na majukumu kwenye ngazi za chini:
 - Kuajiri na kusitisha ajira na kuweka viwango vya watumishi wa Serikali za Mitaa;
 - Kufanya maamuzi ya kiutekelezaji kuhusiana na bajeti za Serikali za Mitaa na uwezo wa kurekebisha mipango na makisio na kupanga upya watumishi kulingana na vipaumbele vya Halmashauri;
 - Kuweka mpangilio mpya wa miundo ya utendaji pamoja na majukumu ya Halmashauri.
- Kuimarisha uwajibikaji wa Madiwani na watumishi wa Halmashauri kwa wapiga kura kwa:
 - Kuhamishia kwenye Serikali za Mitaa jukumu la kusimamia watumishi wake;
 - kuweka miiko ya maadili ya Madiwani na watumishi wa Serikali za Mitaa;
 - Kuwaongezea wananchi ufahamu wa majukumu ya Serikali za Mitaa; na
 - Kuimarisha usimamiaji wa fedha za Halmashauri na utoaji wa huduma.
- Kuziongezea Serikali za Mitaa nyenzo zinazotakiwa kwa kuboresha vyanzo vyao vya mapato na kuboresha utaratibu wa utoaji wa ruzuku kutoka Serikali Kuu.
- Kufafanua mfumo wa utoaji huduma kwa niaba ya Serikali Kuu kwa njia ya ruzuku na uboreshaji wa kissekta unaoenda sambamba na uboreshaji wa mfumo wa Serikali za Mitaa, hatua itakayozipa Serikali za Mitaa picha kamili ya majukumu yao katika utoaji huduma, hasa
 - Picha iliyo wazi ya viwango vya utoaji wa huduma; na
 - Mtiririko wa ruzuku za kila sekta
- Kuzijengea Serikali za Mitaa uwezo wa kusimamia rasilimali zao, kwa njia ya mafunzo na kuongeza ujuzi hasa katika maeneo muhimu ya kutayarisha mipango, bajeti, kutathmini utekelezaji na kusimamia fedha na jinsi ya kuongeza mapato ya Halmashauri.

Utekelezaji wa Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa

(a) Misingi ya Utekelezaji wa Mpango

20. Utekelezaji wa Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa unaongozwa na misingi mitano ambayo ndiyo nguzo kuu ya upelekaji madaraka kwenye ngazi za chini kupitia Serikali za Mitaa. Misingi hiyo ni:

(i) Kupeleka kwenye ngazi za chini uwezo wa kufanya maamuzi ya kisiasa. Kwa kufanya hivyo Serikali za Mitaa zitakuwa ndio vyombo muhimu vyenye uwezo wa kufanya maamuzi katika maeneo yao kulingana na sera, sheria na miongozo ya kitaifa.

(ii) Kupeleka kwenye ngazi za chini madaraka kuhusu utumiaji na usimamizi wa fedha.

Hatua hii itaziwezesha Halmashauri kukusanya mapato pamoja na kupanga matumizi yao kulingana na mipango yao wenyewe kwa kuzingatia matakwa ya wakazi wao. Serikali itatoa ruzuku zenye masharti na zisizo na masharti kwa ajili ya kutekeleza shughuli ambazo Serikali Kuu inazipa kipaumbele kama vile elimu, kilimo, afya, maji na barabara.

(iii) Kupeleka kwenye ngazi ya Halmashauri jukumu la usimamiaji wa watumishi.

Utaratibu huu utazipatia Halmashauri uwezo wa kuajiri, kusimamia na kuendeleza watumishi wao. Mipango yote ya watumishi itapangwa na kuidhinishwa na Halmashauri zenyewe, na watumishi watawajibika moja kwa moja kwa Halmashauri zinazowaajiri.

(iv) Mahusiano mapya kati ya Serikali Kuu na Serikali za Mitaa.

Mahusiano kati ya Serikali Kuu na Serikali za Mitaa yataongozwa na Katiba pamoja na sheria za nchi ambapo sera na sheria za kitaifa zitaongoza Serikali za Mitaa. Serikali Kuu itakuwa na jukumu la:

- Kuweka sera;
- Kuzijengea uwezo Serikali za Mitaa;
- Kusimamia utekelezaji;
- Kuweka viwango vya utoaji huduma; na
- Kudhibiti mambo ya kisheria na kufanya ukaguzi.

(v) Vita dhidi ya Umaskini.

Kutayarisha mipango ya kupiga vita umaskini kama ilivyoainishwa kwenye Mkakati wa Kitaifa wa Kuondoa Umaskini (MKUKUTA) ikiwa ni pamoja na:

- Uhamasishaji na usimamiaji wa shughuli za uzalishaji mali;
- Hifadhi ya chakula na kuboresha lishe;
- Uongezaji wa kiwango cha kujua kusoma na kuandika;
- Kubuni na kutekeleza mipango ya uongezaji wa ajira; na
- Kupanga na kusimamia matumizi bora ya ardhi na mazingira.

Shughuli zinazotegemewa kutekelezwa na kila sehemu ya Mpango

(i) Sehemu ya Upelekaji wa Madaraka, Majukumu na Rasilimali kwa Wananchi

21. Lengo kuu la Sehemu hii ni kuandaa na kuratibu usimikaji wa Sera ya Kupeleka Madaraka kwa Wananchi katika Wizara, Idara, Taasisi za Serikali Kuu na ngazi za juu za Serikali za Mitaa.
22. Matokeo muhimu yanayotarajiwa katika eneo hili ni pamoja na yafuatayo:
 - Sera ya Serikali ya Kupeleka Madaraka, Majukumu na Rasilimali zaidi kwa wananchi kupitia Serikali za Mitaa itakuwa inatekelezwa katika sehemu na ngazi zote za Serikali.
 - Sera, Sheria, Kanuni na Miongozo yote ya Serikali vitakuwa vimerekebishwa kuendana na upelekaji wa madaraka, majukumu na rasilimali kwa Wananchi.
23. Hatua ya Utekelezaji iliyofikiwa:
 - Kikundi cha Marejeo cha Maafisa wa ngazi za juu kimeundwa na kimeanza kazi ya kusimamia utekelezaji wa mkakati wa kupeleka madaraka kwa wananchi kupitia Serikali za Mitaa zinazoendelea kuimarishwa.
 - Mkutano maalum wa wadau kutoka Serikali Kuu, Serikali za Mitaa, Wafadhili na Wawakilishi wa Taasisi za Kijamii umefanyika mwezi Desemba, 2005 kujadili na kuzingatia

hatua muhimu za kuongeza kasi ya utekelezaji wa Mkakati wa Kupeleka Madaraka, majukumu na rasilimali zaidi kwa wananchi.

- Mtaalam Mshauri ameajiriwa kusaidia katika utekelezaji wa mkakati wa kupeleka madaraka, majukumu na rasilimali zaidi kwa wananchi kupitia Serikali za Mitaa.

(ii) Sehemu ya Fedha za Serikali za Mitaa

24. Malengo ya Sehemu ya Fedha za Serikali za Mitaa ni:

- Kuboresha mfumo wa utoaji wa ruzuku kwa Serikali za Mitaa;
- Kuboresha mfumo wa ukusanyaji wa mapato ya Serikali za Mitaa;
- Kuimarisha usimamizi na udhibiti wa fedha za Serikali za Mitaa;
- Kuchambua na kushauri juu ya mgawanyo bora wa vyanzo vya mapato kati ya Serikali Kuu na Serikali za Mitaa;
- Kuboresha utaratibu wa uandaaji wa mipango na bajeti ya Serikali za Mitaa kwa kuzingatia ushirikishwaji wa wananchi; na
- Kuimarisha Mfuko wa Akiba ya Uzeeni ya watumishi wa Serikali za Mitaa na Bodi ya Mikopo ya Serikali za Mitaa, ili taasisi hizi ziweze kuchangia zaidi katika kuendeleza na kuimarisha mfumo wa Serikali za Mitaa.

25. Matokeo muhimu yanayotarajiwa katika eneo hili ni pamoja na:

- Madaraka juu ya usimamizi wa fedha yatakuwa yametolewa kwa Halmashauri zenye kustahili;
- Mifumo bora ya usimamizi wa fedha na utayarishaji taarifa itakuwa imeandaliwa na kutekelezwa;
- Programu ya kujenga uwezo wa usimamizi wa fedha na ukaguzi wa ndani itakuwa imeandaliwa na kutekelezwa;
- Programu za kuongeza mapato kutoka vyanzo vya mapato ya Halmashauri zitakuwa zimeandaliwa na kutekelezwa;
- Mwongozo wa usimamizi wa fedha katika ngazi za Kata, Serikali za Vijiji na Mitaa utakuwa umetolewa;
- Muundo mpya wa Bodi ya Mikopo ya Serikali za Mitaa utakuwa umeandaliwa na kuwezesha;
- Utaratibu wa kusaidia Halmashauri zinazotekeleza mfumo wa kusimamia fedha kwa kutumia kompyuta (Epicor) utakuwa umeandaliwa; na
- Mpango wa kusaidia Serikali za Mitaa utakuwa umeandaliwa kulingana na sera ya Serikali ya upelekaji wa madaraka kwa wananchi.

26. Hadi sasa mambo muhimu yaliyotekelezwa ni pamoja na yafuatayo:

- Kwa kutumia “Fiscal Decentralization Task Force” uchambuzi wa matatizo yanayokwamisha upelekaji wa madaraka ya usimamizi wa fedha kwenye Halmashauri ulifanyika, hali ambayo imesaidia kuharakisha mchakato wa kupeleka madaraka kwa Wananchi (kwa maana ya fedha k.m. fedha za maendeleo, ruzuku inayozingatia vigezo, n.k.).
- Uchambuzi wa kina ulifanywa juu ya utoaji wa ruzuku kwa kutumia vigezo (formula) vya matumizi ya kawaida ya Halmashauri za Miji na Wilaya kwa sekta za Elimu na Afya na matumizi ya maendeleo. Kwa mwaka wa fedha 2004/05 Halmashauri ziligawiwa ruzuku kwa kutumia vigezo vilivyokubaliwa.
- Mfumo wa usimamizi wa fedha na utunzaji wa hesabu (Epicor-based system) kwa kutumia kompyuta kwanza ulianzishwa katika Halmashauri 32 tu na msaada wa kitaalam umekuwa ukitolewa kwenye Halmashauri hizo ili kuziwezesha kutekeleza mfumo huo, ikiwa ni pamoja na kufunga hesabu za mwaka kwa kutumia mfumo huo.
- Maandalizi ya kueneza mfumo wa usimamizi wa fedha kwa kutumia kompyuta katika Halmashauri 47 yamefanyika, ikiwa ni pamoja na ununuzi wa kompyuta na vifaa vingine, utoaji wa mafunzo, n.k.
- Halmashauri zote ziliwezesha kutumia kasma mpya katika hesabu zao, hali ambayo inawezesha uunganishaji wa bajeti na taarifa za Halmashauri kutokana na matumizi ya kasma za hesabu ambazo zinafanana zinazojulikana kama “Government Financial Statistics” (GFS Codes).
- Kanuni za ununuzi wa vifaa na kazi za ujenzi pamoja na upatikanaji wa huduma za kitaalamu (consultancy services) ziliandaliwa na kukamilishwa na mafunzo yalitolewa kwa wataalam wahusika wa Halmashauri.
- Mapitio yalifanywa kuhusu hali ya usimamizi wa fedha katika Halmashauri 114 na maeneo ya udhaifu katika kila Halmashauri yalibainishwa; kisha, mipango ya kazi kwa ajili ya kurekebisha kasoro zilizojitokeza iliandaliwa na kutekelezwa na kila Halmashauri.

- Vyanzo vya mapato ya Halmashauri viliwianishwa kwa nia ya kuondokana na vyanzo vinavyosababisha kero na kuwa na mfumo wa kodi ya Serikali za Mitaa wenye kuwezesha uchumi wa taifa kukua.
 - Mafunzo maalum yalitolewa kwa Wahasibu 136 wa Halmashauri ili kuwawezesha kufanya mitihani ya Bodi ya Wahasibu na Wakaguzi (NBAA) na kukamilisha hatua za mwisho za CPA na hivyo kupata ujuzi na kuwa na hali ya kujiamini zaidi.
27. Mafanikio yaliyopatikana wakati wa utekelezaji wa Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa ni pamoja na yafuatayo:
- Vigezo vya namna ya kugawa ruzuku kwa Halmashauri kwa ajili ya matumizi ya kawaida na maendeleo viliandaliwa na kuanza kutumiwa kuanzia mwaka 2004/05.
 - Mfumo wa kuzipatia Serikali za Mitaa ruzuku ya maendeleo kwenye Halmashauri uliandaliwa; mfumo huu unawianisha taratibu mbalimbali ambazo zimekuwa zikitumiwa na Serikali na wahisani waliokuwa wakizisaidia programu za kieneo (area based programmes) na hivyo kupata mfumo mmoja utakaotumiwa katika kuzipatia Halmashauri fedha za maendeleo ikiwa ni pamoja na masharti yatakayotawala upatikanaji wa fedha hizo.
 - Mafunzo kazini juu ya usimamizi wa fedha yamekuwa yakitolewa kwa watumishi wa Serikali za Mitaa; hii inajumuisha usimamizi wa fedha kwa kutumia mfumo wa kompyuta ambao ulianzishwa katika Halmashauri 32.
 - Wataalam 11 wa usimamizi wa fedha walijiriwa na kupangiwa mikoja ambako wanazisaidia Halmashauri katika kuboresha usimamizi wa fedha.
 - Wataalam 23 wanaounda kikosi cha kuzisaidia Halmashauri zinazotekeleza mfumo wa kusimamia fedha na kutunza hesabu kwa kutumia kompyuta walipatiwa mafunzo na kupangiwa vituo vya kazi kikanda.
 - Halmashauri zote zilikamilisha zoezi la uwianishaji vyanzo vya mapato kwa kufuta vyanzo vyenye kusababisha kero na kubakiza vichache vyenye kuingiza mapato mengi kwa gharama ndogo za ukusanyaji.

- Jitihada za kuongeza na kuimarisha ukusanyaji wa mapato zilifanywa kwa kuwashirikisha wadau katika Halmashauri; jitihada hizi zimekuwa zikielekezwa kwenye vyanzo vilivyosalia baada ya kukamilika kwa zoezi la uwianishaji wa vyanzo vya mapato.
 - Uchambuzi ulifanyika kuhusu upatikanaji wa fedha za kulipia gharama za uendeshaji na shughuli za Serikali za Mitaa (Financing Framework for Local Government).
28. Uzoefu uliopatikana kutokana na uboreshaji wa Mfumo wa Usimamizi wa fedha za Serikali za Mitaa ni kama ifuatavyo:
- Baadhi ya watendaji katika Serikali za Mitaa hawazingatii taratibu kuhusu uandikaji na utunzaji wa vitabu vya hesabu na nyaraka za kihesabu, hali ambayo inasababisha hoja nyingi za ukaguzi na Halmashauri nyingi kupatiwa hati chafu za ukaguzi na hivyo, inabidi kutekeleza mradi huu kwa awamu.
 - Mfumo wa usimamizi wa fedha kwa kutumia kompyuta unahitaji matayarisho ya kimafunzo na upatikanaji wa vifaa k.m. kompyuta, matengenezo ya mara kwa mara, na utoaji wa ushauri na msaada wa kitaalamu, vitu ambavyo vinahitaji fedha nyingi. Kwa hiyo, inabidi kutekeleza mradi huu kwa awamu.
 - Pamoja na jitihada zinazofanyika za kuziongezea Halmashauri fedha na kuimarisha usimamizi wa fedha hizo, bado kuna matukio ya wizi na ubadhirifu wa fedha kwenye Halmashauri kutokana na baadhi ya Madiwani na Watendaji kutokuwa waadilifu.
 - Uandaaji wa taarifa za fedha ni muhimu katika usimamizi wa fedha za Halmashauri. Mara nyingi taarifa hizi huandaliwa harakaharaka kiasi cha kuathiri ubora wake na wakati mwingine ama haziandaliwi kabisa au haziwasilishwi kunakohusika na hata zikiwasilishwa pengine hazifanyiwi uchambuzi.
 - Upelekaji wa fedha kwenye ngazi za chini k.m. Serikali za Vijiji na vituo vya kutolea huduma umeonyesha kuwa Wananchi wanaweza kutekeleza kwa ufanisi mkubwa miradi inayohusika. Kinachohitajika ni maelekezo sahihi na ushauri wa karibu wa jinsi ya kusimamia matumizi ya fedha zinazopelekwa kwenye ngazi hizo.

(iii) Sehemu ya Usimamizi na Maendeleo ya Watumishi

29. Malengo ya Sehemu ya Usimamizi na Maendeleo ya Watumishi ni:

- Kuandaa kanuni na taratibu zitakazotumiwa na Halmashauri katika kusimamia watumishi ikiwa ni pamoja na kuajiri, kuthibitisha kazini, kupandisha vyeo, kuendeleza na kusimamia nidhamu ya watumishi;
- Kuandaa taratibu zitakazoziwezesha Halmashauri zote kupata watumishi wenye sifa zinazotakiwa;
- Kuangalia na kuainisha majukumu ya baadaye ya TUMITAA katika kutambua madaraka mapya ya Halmashauri katika kusimamia watumishi wake; na
- Kuandaa taratibu za kuendesha na kuainisha mafunzo ya muda mfupi, kati na ya muda mrefu kwa watumishi wa Serikali za Mitaa.

30. Matokeo muhimu yanayotarajiwa katika eneo hili ni pamoja na:

- Halmashauri zitakuwa zimejengewa uwezo wa kuajiri, kuendeleza na kusimamia nidhamu ya watumishi wake;
- Programu ya kuwaendeleza watumishi, Madiwani, Maafisa, Watendaji wa Kata, Wakuu wa Wilaya na Wakurugenzi wa Halmashauri itakuwa imeandaliwa na kutekelezwa;
- Programu ya kuimarisha taasisi zinazotoa mafunzo ya Serikali za Mitaa itakuwa imeandaliwa na kutekelezwa;
- Mapendekezo ya mikakati ya kuboresha aina mbalimbali za motisha ya watumishi wa Serikali za Mitaa yatakuwa yameandaliwa na kuwasilishwa Serikalini kwa uamuzi; na
- Programu ya kuinua uelewa na athari za UKIMWI katika Halmashauri, na hasa katika sehemu za kazi, itakuwa imetekelezwa na Halmashauri kwa manufaa ya watumishi wake.

31. Hadi sasa utekelezaji katika eneo hili ni kama ifuatavyo:

- Kanuni za Utumishi wa Serikali za Mitaa za mwaka 2000 ziliandaliwa na kuanza kutumika katika Halmashauri 38 za Awamu ya Kwanza;
- Bodi na Kamati za Ajira ziliundwa na zimeendelea kufanya kazi katika Halmashauri 38 za Awamu ya Kwanza;
- Mafunzo yametolewa kwa viongozi wa kuchaguliwa wafuatao:

- Wenyevidi wote wa Vijiji, Vitongoji na Mitaa;
 - Madiwani wote 3,447 wa Halmashauri.
 - Mafunzo yametolewa kwa Wakuu wa Wilaya wote Tanzania Bara;
 - Pia mafunzo yametolewa kwa watumishi (watendaji) kama ifuatavyo:
 - Maafisa Watendaji wa Kata (WEOs), wote 2,537
 - Wakurugenzi wa Halmashauri 106 na yanaendelea kutolewa kwa watumishi wengine wa Halmashauri ikiwa ni pamoja na Maafisa Utumishi wa Halmashauri na Wakuu wa Idara.
 - Mafunzo yametolewa kwa Maafisa Watendaji wa Vijiji (VEOs) 3,940 na yanaendelea kutolewa;
 - Mafunzo ya uwekaji na utunzaji wa kumbukumbu yametolewa kwa Halmashauri 29 kati ya Halmashauri 38 za Awamu ya Kwanza na yanaendelea kutolewa kwa watumishi wa Halmashauri;
 - Masjala za Wazi na Siri katika Halmashauri hizo 29 zimeboreshwa.
32. Katika utekelezaji wa Programu, uzoefu katika eneo hili la Utumishi katika Serikali za Mitaa umeonyesha mambo yafuatayo:
- **Mgawanyo wa Majukumu ya Kusimamia Watumishi**
Ingawa Sera ya Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa imeweka bayana mgawanyo wa majukumu ya kusimamia watumishi, baadhi ya Wizara za kisekta zimeendelea kuwasimamia watumishi walioko kwenye Halmashauri.
 - **Sheria za Utumishi Zinazopingana**
Kanuni za Utumishi wa Umma za 2003 bado hazijarekebishwa ili kuzifanya zisipingane na Sheria ya Utumishi wa Umma Na.8 ya mwaka 2002 kama ilivyorekebishwa na Sheria Na.19 ya mwaka 2004.
33. Katika kipindi kijacho mwelekeo wa utekelezaji katika eneo hili utakuwa kama ifuatavyo:
- Kuendelea kuzisaidia Serikali za Mitaa ili ziweze kuwa na uwezo wa kuajiri, kuendeleza na kusimamia watumishi wao;

- Kubuni na kuandaa programu za mafunzo kwa ajili ya viongozi na watumishi wa Halmashauri;
- Kuchambua na kutafuta aina za motisha kwa ajili ya watumishi wa Halmashauri;
- Kushirikiana na Tume ya Taifa ya Kudhibiti Ukimwi(*TACAIDS*) katika kuelimisha watumishi wa Halmashauri kuhusu udhibiti wa janga la UKIMWI katika sehemu zao za kazi;
- Kuwaongezea uwezo watumishi wa Halmashauri katika taaluma maalum zenye upungufu(*training in critical skill gaps*) ili waweze kuboresha utoaji huduma katika maeneo yao;
- Kushirikiana na Wizara za kisekta katika kuainisha na kutekeleza mifumo ya Utumishi ya Kitaifa, kama vile Utaratibu wa Upimaji wa Utendaji Kazi wa Wazi (Open Performance Appraisal System).

(iv) Sehemu ya Marekebisho ya Mifumo na Sheria

34. Malengo ya Sehemu ya Marekebisho ya Mifumo na Sheria ni:

- Kufanya mapitio na kupendekeza marekebisho ya sheria za Serikali za Mitaa na nyaraka za sheria zinazotungwa chini ya sheria hizo ili ziendane na malengo ya Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa;
- Kufanya mapitio na marekebisho ya sheria za kisekta ili kuziwanisha sheria hizo na mwelekeo na misingi ya uboreshaji wa mfumo wa Serikali za Mitaa; na
- Kuimarisha mfumo na uwezo wa kusimamia utekelezaji wa sheria.

35. Matokeo muhimu yanayotarajiwa katika eneo hili ni pamoja na yafuatayo:

- Sheria za Serikali za Mitaa pamoja na sheria za kisekta zitakuwa zimefanyiwa mapitio, kuwianishwa na kurekebishwa kulingana na Sera ya Serikali ya Upelekaji wa Madaraka kwa Wananchi Kupitia Serikali za Mitaa;
- Mkakati wa kuimarisha Mfumo wa Serikali za Mitaa wa kutunga Sheria Ndogo na kusimamia utekelezaji wa sheria ndogo hizo utakuwa umetayarishwa na kuanza kutumika;
- Sheria za Serikali za Mitaa zitakuwa zimeunganishwa katika kitabu kimoja cha Sheria ili kurahisisha usomaji, uelewa na utekelezaji. Aidha, Sheria za Serikali za Mitaa zitakuwa

zimetafsiriwa na kuwekwa katika lugha nyepesi kwa ajili ya matumizi ya wananchi;

- Mabaraza ya Kata yatakuwa yameboreshwa ili kuimarisha utawala wa sheria unaozingatia haki na usawa;
- Mkakati wa kuwa na vyombo vya Mahakama na Polisi wa Serikali za Mitaa utakuwa umeandaliwa na kutekelezwa.

36. Hatua ya utekelezaji iliyokwishaifikiwa hadi sasa ni pamoja na:

- Kufanya mapitio ya Sheria za Serikali za Mitaa na kupitisha Sheria ya Marekebisha ya Sheria za Serikali za Mitaa, Na. 6 ya 1999 ili kutekeleza Sera ya Serikali ya Kupeleka Madaraka kwa Wananchi;
- Kuwezesha uwasilishaji na upitishaji Bungeni wa Sheria Na.19 ya 2004 ya kurekebisha Sheria ya Utumishi wa Umma Na.8 ya 2002 ili kuweka mfumo unaoziwezesha Serikali za Mitaa kusimamia watumishi wake;
- Kuandaa, kuchapisha na kusambaza makala ya Sheria za Serikali za Mitaa inayojumuisha marekebisha yote ikiwa ni pamoja na yale ya Sheria Na. 6 ya mwaka 1999 ambayo ilielekeza utekelezaji wa Sera ya Serikali ya Kupeleka Madaraka kwa wananchi;
- Kuandaa Kanuni na Taratibu mbalimbali, ikiwa ni pamoja na zile za Maadili ya Madiwani na watumishi wa Serikali za Mitaa, Uchaguzi wa Vijiji, Vitongoji na Mitaa na Kanuni za Fedha za Ruzuku za jumla, kwa lengo la kutekeleza Sera ya Upelekaji wa Madaraka kwa Wananchi;
- Kuandaa rasimu ya mfumo mpya wa utungaji, uidhinishaji na utekelezaji wa sheria ndogo utakaotumia teknolojia ya kompyuta. Vilevile Mwongozo wa Utungaji wa Sheria Ndogo za Serikali za Mitaa umeandaliwa na kufanyiwa mapitio.

37. Uzoefu uliopatikana kutokana na utekelezaji wa Shughuli za Sehemu ya Sheria katika Programu ya Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa ni:

- Zoezi la kupitia na kuwianisha Sheria za Kisekta ili ziendane na sera ya Kupeleka Madaraka kwa wananchi limethibitika kuwa kubwa, pana na gumu na hivyo kuhitaji mabadiliko ya kimsingi katika Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ili kusimika Dhana na misingi ya Kupeleka Madaraka kwa

wananchi na hivyo kuwezesha sekta zote zinazohusika kushiriki kikamilifu katika kurekebisha sheria husika.

- Upo umuhimu wa Dhana ya Kupeleka Madaraka kwa wananchi kuingizwa katika Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ili kuweka dira katika kuweka sera na katika kupitia na kurekebisha Sheria za kisekta ili kutekeleza madaraka kwa wananchi.
- Upo udhaifu katika utekelezaji na usimamiaji wa jukumu la sheria katika Serikali za Mitaa kutokana na kukosekana kwa vyombo vya Polisi na Mahakama vya kuzisaidia Serikali za Mitaa katika jukumu hili. Udhaifu huo umetoa mwanya kwa baadhi ya watendaji katika ngazi za chini kuwa “miungu wadogo” na kutenda vitendo viovu hali ambayo inaweza kusababisha kuvunjika kwa amani. Hatua zimeanza kuchukuliwa kuwapa mafunzo watendaji wa Vijiji na Kata ili waweze kujua mipaka yao ya kazi. Aidha, Jiji la Dar es Salaam limeanzisha kikosi chake cha Polisi Wasaidizi (Auxiliary Police).

38. Kutokana na uzoefu uliopatikana hadi sasa katika utekelezaji wa sehemu ya sheria mambo yafuatayo yanastahili kufuatiliwa:

- Kanuni za Utumishi zifanyiwe marekebisho kwa kuzingatia marekebisho yaliyofanywa katika Sheria ya Utumishi wa Umma na Sheria Na.19 ya 2005. Marekebisho ya aina hii yafanywe kwenye Kanuni zilizotungwa chini ya Sheria za Kisekta zinazotarajiwa kufanyiwa marekebisho chini ya zoezi linaloendelea la kuwianisha Sheria za Kisekta.

(v) Sehemu ya Uboreshaji wa Miundo ya Serikali za Mitaa

39. Malengo ya Sehemu ya Uboreshaji wa Miundo ya Serikali za Mitaa ni:

- Kuainisha upya majukumu, shughuli na miundo ya Serikali za Mitaa;
- Kuchambua majukumu na shughuli zinazoweza kupelekwa kwenye ngazi za chini za Halmashauri kuanzia Kata, Halmashauri za Kijiji, Kitongoji au Mtaa hadi vituo vya huduma;
- Kuziwezesha Halmashauri kuainisha kazi na idadi ya watumishi wanaohitajika;
- Kutayarisha miongozo itakayotumika katika kuchambua miundo ya Serikali za Mitaa;

- Kuziwezesha Halmashauri kuandaa mipango mkakati, miundo ya uendeshaji na mahitaji ya watumishi inayoleta ufanisi katika kutoa na kusambaza huduma kwa wananchi; na
- Kuzijengea uwezo Halmashauri kuainisha majukumu na shughuli zinazoweza kutekelezwa na sekta binafsi na vikundi mbalimbali vya jamii ili kuleta ufanisi katika usambazaji wa huduma kwa wananchi.

40. Matokeo muhimu yanayotarajiwa katika eneo hili:

- Mwongozo wa Uboreshaji wa Muundo wa Halmashauri utakuwa umeandaliwa na kutumiwa na Halmashauri;
- Halmashauri zitakuwa zimewezeshwa kuboresha miundo yake;
- Halmashauri zitakuwa zimejengewa mbinu na taratibu za kuboresha huduma muhimu kwa wananchi;
- Halmashauri zitakuwa zinazingatia sera, taratibu na viwango vya kisekta vya utoaji huduma na mahitaji ya watumishi; na
- Mwongozo wa Kuboresha Muundo wa Halmashauri katika ngazi za Kata, Mtaa, na Kijiji – utakuwa umeandaliwa na kutumiwa.

41. Hadi sasa utekelezaji katika eneo hili ni kama ifuatavyo:

- Mwongozo wa Uboreshaji wa Muundo wa Halmashauri umeandaliwa na unatumika katika Halmashauri zote 114;
- Mwongozo kuhusu Matumizi ya Fedha za Uboreshaji wa Muundo wa Halmashauri umeandaliwa na unatumika;
- Mwongozo wa Kupunguza Watumishi wa Serikali za Mitaa umeandaliwa na unatumika;
- Mwongozo wa Kuishirikisha Sekta Binafsi katika utoaji huduma umeandaliwa na unatumika katika Halmashauri.
- Halmashauri 38 za Awamu ya Kwanza:
 - Zimeandaa Mpango Mkakati (Strategic Plan);
 - Zimeandaa miundo yao mipya;
 - Zimebainisha idadi na sifa za watumishi wanaohitajika;
 - Zimetokeleza upunguzaji wa watumishi 1,673;
 - Zimewezeshwa kuboresha mazingira ya kazi na kununua vitendea kazi.

- Halmashauri zilizosalia zimeanza uboreshaji wa miundo yao; na hadi sasa Halmashauri 52 zimekamilisha kuandaa mipango mikakati na 24 zilizosalia zimekamilisha kuandika taarifa ya hali ya sasa ya utoaji huduma kutokana na takwimu zilizokusanywa;
 - Halmashauri 52 zinaendelea kuchambua na kuandaa miundo yake;
 - Halmashauri 24 zimeunda na kutoa mafunzo kwa Timu za Uboreshaji wa Muundo wa Halmashauri zinazoongoza na kusimamia uboreshaji wa miundo yake.
42. Katika kutekeleza mchakato wa uboreshaji wa miundo ya Halmashauri, yafuatayo yamejitokeza:
- Halmashauri nyingi zina upungufu wa wataalam wa kutekeleza baadhi ya maeneo ya uboreshaji wa miundo ya Halmashauri;
 - Baadhi ya Wizara za kisekta hazijahuisa sera zao kuwiana na sera ya kupeleka madaraka kwa wananchi na pia hazina viwango vya utoaji huduma na mahitaji ya watumishi;
 - Uboreshaji wa miundo katika Halmashauri 38 za Awamu ya Kwanza umeonyesha upungufu mkubwa wa watumishi, hasa katika sekta za Afya na Elimu.
43. Katika kipindi kijacho mwelekeo wa utekelezaji katika eneo hili utakuwa kama ifuatavyo:
- Kuimarisha na kuziwezesha Halmashauri 38 za Awamu ya Kwanza kutekeleza yafuatayo:
 - Mipango Mikakati iliyoandaliwa katika Halmashauri za Awamu ya Kwanza kwa kuwashirikisha watumiaji wa huduma;
 - Miundo mipya kwa lengo la kutekeleza mikakati ya uboreshaji wa utoaji wa huduma;
 - Kutumia uzoefu uliopatikana katika uboreshaji wa miundo ya Halmashauri za Awamu ya Kwanza katika kuboresha miundo ya Halmashauri 76 zilizosalia.
 - Kuendelea na mchakato wa kukamilisha uboreshaji wa miundo katika Halmashauri 76 zilizosalia na kuanza mchakato wa uboreshaji wa miundo katika Halmashauri mpya zilizoundwa hivi karibuni.

(vi) Sehemu ya Utawala Bora

44. Malengo ya Sehemu ya Utawala Bora ni:
- Kuelimisha umma kuhusu maana na malengo ya Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa;
 - Kuzielimisha Serikali za Mitaa na Umma kwa ujumla kuhusu Utawala Bora;
 - Kutoa elimu ya Uraia kwa Umma;
 - Kuziwezesha Halmashauri kujenga misingi ya uadilifu na kupambana na rushwa katika maeneo yao;
 - Kuandaa mafunzo ya Madiwani na viongozi wa kisiasa na wa Serikali Kuu kuhusu Serikali za Mitaa; na
 - Kuzisaidia Serikali za Mitaa kujijengea uwezo wa kuendelea kiuchumi na kupambana na umaskini.
45. Matokeo muhimu yanayotarajiwa katika eneo hili ni pamoja na yafuatayo:
- Malengo na madhumuni ya Mpango yatakuwa yameelewewa kwa wananchi na wadau wengine;
 - Taratibu mpya za kuendesha shughuli za Halmashauri zinazozingatia misingi ya utawala bora zitakuwa zimeandaliwa na kutumiwa;
 - Sheria, Kanuni na taratibu za Serikali za Mitaa zitakuwa zimefuatwa na kuzingatiwa katika ngazi zote za Serikali za Mitaa;
 - Masuala ya jinsia yatakuwa yameainishwa na kuzingatiwa katika mipango na shughuli za Serikali za Mitaa;
 - Taratibu za ushirikishwaji wa wananchi katika kuibua vitendo vya rushwa katika jamii, na katika kupanga na kutekeleza mipango ya kupambana na rushwa kwenye maeneo yao zitakuwa zimeandaliwa na kuanza kutumika;
 - Mbinu za uratibu na ushiriki wa jamii katika shughuli za maendeleo zitakuwa zimeandaliwa na kutumika; na
 - Mwongozo wa kupeleka madaraka kwenye ngazi za chini za Halmashauri (Vijiji na Mitaa) utakuwa umeandaliwa na kutumika katika Halmashauri zote.
46. Hatua ya Utekelezaji iliyokwishafikiwa ni pamoja na:
- Wadau na wananchi kwa ujumla wameendelea kueleza na kuhamasishwa kuhusu maana, malengo, mikakati ya utekelezaji wa Programu ya Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa na nafasi yao katika uhitimishaji wa lengo kuu la Programu; hii ni pamoja na kuanzishwa kwa Siku ya Serikali za Mitaa, tarehe 1 Julai, 2005.

- Taratibu mpya za uendeshaji wa shughuli za Serikali za Mitaa zinazozingatia misingi ya utawala bora zimetayarishwa, zimefafanuliwa na zimeanza kutumika katika Halmashauri zote;
- Kanuni na miongozo kuhusu maadili ya viongozi na watumishi wa Serikali za Mitaa zimeandaliwa, zimefafanuliwa na zinatumiwa katika Halmashauri zote;
- Taratibu na miongozo kuhusu uchaguzi wa viongozi wa Serikali za Mitaa katika ngazi ya Jamii (Kijiji, Kitongoji na Mtaa) zimeandaliwa na kufafanuliwa kwa wananchi na zimeanza kuzingatiwa katika chaguzi hizo;
- Mwongozo kuhusu uandaaji wa Mipango ya Utekelezaji wa mapambano dhidi ya rushwa katika Serikali za Mitaa umeandaliwa, umefafanuliwa na umeanza kutumika katika Halmashauri zote;
- Maelezo ya msingi kuhusu Uandaaji wa Mipango shirikishi inayoanzia kwenye ngazi ya jamii, mitaa, vitongoji, na vijiji yameandaliwa na kufafanuliwa kwa wahusika katika ngazi zote; na
- Uchunguzi maalum umekuwa unafanywa katika Halmashauri zinazokiuha uzingatiwa wa sheria, kanuni na taratibu za Serikali za Mitaa na hatua zimekuwa zinachukuliwa kurekebisha hali hiyo.

47. Uzoefu uliopatikana hadi sasa katika utekelezaji wa shughuli za sehemu ya Utawala Bora umeonyesha:

- Kwamba ipo haja ya kuendelea kuwaelimisha wananchi kuhusu maana na umuhimu wa Utawala Bora kwa ajili ya ustawi na maendeleo yao na kufahamu haki na wajibu wao kwa mujibu wa Katiba na Sheria zilizopo na nafasi yao katika utekelezaji wa misingi ya Utawala Bora;
- Kwamba jukumu la kuwahamasisha na kuwaelimisha wananchi kuhusu maana na umuhimu wa Utawala Bora litekelezwe na viongozi wa ngazi zote za uongozi kwa utaratibu endelevu;
- Kwamba upelekaji wa madaraka kwa wananchi lazima uende sambamba na kuongezeka kwa kiwango cha uadilifu, uwazi na uwajibikaji wa viongozi na watumishi wa Umma walio katika ngazi mbalimbali za Serikali za Mitaa;
- Kwamba kuna haja ya kurekebisha sheria za Serikali za Mitaa ili kama ilivyo kwa wanawake, makundi mengine yanayowekwa pembezoni katika jamii k.v. vijana na

walemavu yatengewe viti maalum katika Mabaraza na Kamati mbalimbali za ngazi zote za Serikali za Mitaa. Hatua hii itaondoa tatizo la ukosefu wa sauti ya makundi hayo na itachochea kasi ya kupambana na umaskini.

(vii) Ofisi ya Waziri Mkuu, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (OWM-TAMISEMI)

48. Malengo ya Ofisi ya Waziri Mkuu, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa ni:
- Kuwezesha Wizara kuweka muundo unaolingana na vipaumbele vilivyoainishwa;
 - Kubuni na kutekeleza mpango wa kujenga uwezo wa Wizara;
 - Kupitia muundo wa Sekretarieti za Mikoa na kuzijengea uwezo ili zisaidie Halmashauri kutekeleza mabadiliko yanayoendelea;
 - Kuunda kitengo cha uratibu wa taarifa za Serikali za Mitaa;
 - Kuziwezesha Sekretarieti za Mikoa kupokea, kuratibu na kuunganisha mipango ya Halmashauri.
49. Matokeo muhimu yanayotarajiwa katika eneo hili:
- Muundo wa OWM-TAMISEMI utakuwa umeboreshwa ili kuiwezesha kutekeleza majukumu yake;
 - Programu ya kuijengea OWM-TAMISEMI uwezo itakuwa imeandaliwa na kutekelezwa;
 - Mfumo wa utoaji wa taarifa utakuwa umeandaliwa na kutumika;
 - Taratibu za utendaji kazi katika Sekretarieti za Mikoa zitakuwa zimefanyiwa mapitio na programu ya kuzijengea uwezo itakuwa imeandaliwa na kutekelezwa ili kufanikisha upelekaji wa madaraka kwa Wananchi kupitia Serikali za Mitaa;
 - Mfumo wa ufuatiliaji na tathmini katika ngazi ya Halmashauri utakuwa umefanyiwa mapitio kwa nia ya kuboresha zoezi la kila mwaka la ukusanyaji wa takwimu kuhusu utoaji wa huduma na hali ya umaskini;

- Mkakati wa kuwianisha Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa katika muundo wa OWM-TAMISEMI na Sekretarieti za Mikoa utakuwa umeandaliwa na kutekelezwa.

50. Hadi sasa Programu imeweza kutekeleza mambo yafuatayo:

- OWM-TAMISEMI iliandaa na kuwasilisha Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma (OR-MUU) pendekezo la muundo mpya. Pendekezo hilo liliwasilishwa na kupitishwa na PIC, Desemba 2004 na Januari 2005, mwenye mamlaka, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, aliuridhia muundo mpya. Aidha, maandalizi ya kuanza kuutekeleza katika mwaka 2005 yameanza;
- Maandalizi ya mifumo ya ufuatiliaji na tathmini ya mipango (Plan-Rep) na mbinu ya uchambuzi wa umaskini (Poverty Audit) yalikamilika na mafunzo yalitolewa kwa Maafisa katika Sekretarieti za Mikoa na Halmashauri. Hivi sasa mfumo wa PlanRep umeanza kutumika katika ngazi ya Halmashauri hususan katika maandalizi ya makisio ya mwaka 2005/06;
- Mfumo wa Ufuatiliaji na Tathmini ya Utoaji wa Huduma katika ngazi ya Serikali za Mitaa umeandaliwa na mafunzo juu ya utekelezaji wake katika ngazi ya Sekretarieti na katika ngazi ya Halmashauri yamekamilika;
- Rejesta za Vijiji/Mitaa zilichapishwa na kusambazwa nchi nzima Tanzania Bara.

Nafasi na Majukumu ya Wahusika Mbalimbali

(a) Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania

51. Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ni chombo cha juu kabisa katika utungaji wa sheria na ufuatiliaji wa utekelezaji wa Sera, Sheria na Mipango ya Serikali na Taasisi za Umma. Jukumu la Bunge mintarafu utekelezaji wa Sera ya Upelekaji wa madaraka, kwa wananchi kupitia Serikali za Mitaa ni kuhakikisha kuwa sera na miswada ya sheria inayofikishwa Bungeni inazingatia kikamilifu Sera ya Upelekaji wa Madaraka, Majukumu na Rasilimali kwa wananchi kupitia Serikali zao za Mitaa.

(b) Ofisi ya Waziri Mkuu, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa

52. Jukumu la msingi la Ofisi ya Waziri Mkuu, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, ni kuweka na kutetea, kusimamia na kuongoza utekelezaji wa Sera ya Serikali ya Upelekaji wa Madaraka, Majukumu na Raslimali kwa wananchi kupitia Serikali zao za Mitaa. Jukumu lingine la Ofisi hii ni kuziimarisha na kuziwezesha Halmashauri ili ziweze kuendesha shughuli zao kwa kuzingatia sera na sheria za Kitaifa. Katika kutekeleza jukumu hilo Ofisi ya Waziri Mkuu, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa inatarajiwa kuwa kiungo madhubuti cha mawasiliano kati ya Wizara na Taasisi za Serikali Kuu kwa upande mmoja na Serikali za Mitaa kwa upande mwingine katika masuala yote yanayohusu utekelezaji wa sera na sheria za kisekta na uzingatiaji wa viwango vya kitaifa vya utoaji huduma za kisekta.

(c) Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma

53. Jukumu kuu la Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma ni kuweka na kusimamia utekelezaji wa Sera ya Menejimenti ya Ajira katika Utumishi wa Umma na kuhakikisha kuwa Halmashauri zinapelekwa madaraka ya kuajiri na kusimamia watumishi wao; na kuhakikisha kuwa sheria na kanuni za Utumishi wa Umma zinaweka na kusesitiza misingi ya uwajibikaji wa watumishi wa umma walio katika Serikali za Mitaa na wanawajibika kikamilifu kwa Halmashauri zinazowaajiri.

(d) Ofisi ya Rais, Ubinafsishaji na Mipango

54. Majukumu ya Ofisi ya Rais, Ubinafsishaji na Mipango ni pamoja na kuweka mpangilio muafaka wa mgawanyo wa pato la Taifa; kuweka na kusimamia utekelezaji wa taratibu za uandaaji wa mipango na uwasilishaji wa Taarifa za Utekelezaji; na kupokea, kutathmini na kuzingatia hatua za utekelezaji wa mipango ya maendeleo.

(e) Wizara ya Fedha

55. Jukumu la msingi la Wizara ya Fedha ni kushirikiana na Wizara yenye dhamana ya Serikali za Mitaa na kuhakikisha kuwa Serikali za Mitaa zinapatiwa mgao wa rasilimali za kifedha unaoziwezesha kutekeleza majukumu yao kwa mujibu wa Katiba na Sheria zilizopo. Jukumu lingine la Wizara ya Fedha ni kuhakikisha kuwa Kanuni zinaandaliwa na miongozo inapelekwa kuzisaidia Serikali za Mitaa kusimamia ukusanyaji na matumizi ya fedha zao kwa ufanisi na kuwajibika kikamilifu kwa wananchi kwa masuala yote yanayohusu usimamiaji wa fedha na rasilimali nyingine za Halmashauri.

(f) Wizara za Kisekta

56. Majukumu makuu ya Wizara za Kisekta ni pamoja na:
- Kuweka viwango vya chini vya kufuatwa na Serikali za Mitaa katika utoaji wa huduma;
 - Kutoa ushauri kwa Serikali za Mitaa namna ya kuimarisha shughuli za kisekta katika ngazi mbalimbali za Serikali za Mitaa;
 - Kutoa fedha kwa Serikali za Mitaa kwa ajili ya mipango na mikakati ya maboresho ya kisekta; na
 - Kusimamia sera na Sheria za sekta hizo.

(g) Timu za Uboreshaji za Kanda

57. Zina jukumu la kuzishauri na kuzisaidia Halmashauri na wananchi kwa ujumla kuelewa maana na malengo ya maboresho na kuwasiliana mara kwa mara na Timu za Uboreshaji katika Halmashauri husika.

(h) Sekretarieti za Mikoa

58. Kwa kuwa ziko karibu na Serikali za Mitaa zilizo ndani ya kila Mkoa, Sekretarieti za Mikoa ni macho ya Ofisi ya Waziri Mkuu, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa katika Mkoa kwa kufuatilia utekelezaji wa Mpango katika Halmashauri zilizomo ndani ya Mkoa.

Viongozi wakuu katika Mkoa na Wilaya, yaani Mkuu wa Mkoa na wa Wilaya, kila mmoja ana jukumu la kuwezesha na kusaidia Serikali za Mitaa katika eneo lake kutekeleza majukumu yao kwa kuweka mazingira mazuri ya kuziwezesha kufanya hivyo.

59. Majukumu ya Sekretarieti za Mikoa ni:
- Kutoa ushauri wa kitaalam juu ya ufafanuzi wa sera na misaada ya kiufundi kwa Serikali za Mitaa;
 - Kufuatilia Halmashauri na kutathmini matumizi ya ruzuku; na
 - Kuratibu na kufuatilia utekelezaji wa Mpango wa Uboreshaji katika Halmashauri.

(i) Jumuiya ya Tawala za Mitaa Tanzania (ALAT)

60. Majukumu ya Jumuiya ya Tawala za Mitaa Tanzania ni pamoja na:

- Kuhamasisha Serikali za Mitaa kutekeleza mabadiliko yanayotakiwa;
- Kusambazia Serikali za Mitaa taarifa mbalimbali za kuzisaidia katika utekelezaji wa Mpango huu; na
- Kushawishi Serikali Kuu juu ya mabadiliko katika sera, Sheria na mipango ya uboreshaji.

(j) Serikali za Mitaa

61. Serikali za Mitaa ndio watekelezaji wakuu wa Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa.

Baadhi ya majukumu yao makuu ni pamoja na:

- Kutekeleza mikakati ya kuleta utawala bora ;
- Kufanikisha utekelezaji wa uamuzi wa Serikali wa kuwapa madaraka wananchi ya kupanga, kuamua na kutekeleza mipango yao;
- Kufuatilia utekelezaji wa uboreshaji wa kisekta;
- Kutekeleza mikakati ya kupambana na umaskini;
- Kusimamia fedha, watumishi na rasilimali na kuhakikisha zinatumiwa vizuri;
- Kushirikisha wananchi katika utekelezaji wa Mpango wa Uboreshaji; na
- Kutoa taarifa za utekelezaji kwa vyombo vya ngazi za juu na kwa wananchi.

(k) Sekta Binafsi

62. Sekta binafsi itashirikiana kikamilifu na ngazi zote za Serikali za Mitaa katika kubuni na kutekeleza mipango ya maendeleo na programu za utoaji wa huduma kwa kuzingatia vipaumbele vya wananchi.

(l) Taasisi za Kiraia

63. Taasisi za kiraia zitashirikiana na ngazi zote za Serikali za Mitaa katika uandaaji na utekelezaji mipango ya maendeleo; katika uimarishaji wa utawala bora wa mahali na katika kutetea na kuimarisha madaraka ya wananchi kuhusiana na ustawi na maendeleo yao.

(m) Wananchi

64. Wananchi wana majukumu yafuatayo:

- Wananchi wanategemewa kutoa sauti yao kwenye Halmashauri wakipewa huduma mbovu/ pungufu au iwapo upo udhaifu katika utendaji wa watumishi au usimamizi mbaya;
- Wananchi/ walipa kodi wanatakiwa kutoa taarifa kwa Mkurugenzi/ Mweka Hazina na hata kwa Mwenyekiti/ Meya, Mkuu wa Wilaya/ Mkoa wanapogundua Kanuni hazifuatwi, kufanyika kwa malipo yasiyo halali, kunyimwa huduma wanayostahili kupewa au wakinyanyaswa kwa njia yoyote na wanasiasa au watendaji wa Halmashauri;
- Wananchi wanatakiwa pia kuunga mkono na kuimarisha utoaji wa huduma ikiwa ni pamoja na kuchangia nguvu kazi na fedha;
- Wananchi ambao ndio watumia huduma zitolewazo na Halmashauri wanapaswa kuwa tayari kulipa kodi zao ili kuchangia hazina ya Halmashauri na hivyo kuwezesha huduma bora kuendelea kutolewa;
- Wananchi wanayo haki ya kudai na kufuatilia waliyoamua katika vikao mbalimbali ili kuhakikisha yametekelezwa na viongozi wao;
- Washiriki kikamilifu katika uchambuzi wa mahitaji yao (jamii).
- Washiriki kikamilifu katika utekelezaji wa miradi/ miundo mbinu yao; na
- Washiriki kikamilifu katika ufuatiliaji na kufanya tathmini ya utekelezaji wa miradi yao.

Fedha za Kugharamia Mpango

65. Fedha za kugharamia Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa chanzo chake ni pamoja na:

- Serikali ya Tanzania;
- Wahisani; na
- Halmashauri.

66. Fedha za kugharamia Mpango huu hupitia Mfuko wa Pamoja (Common Basket Fund) na kwa kipindi cha mwaka 1998 hadi mwaka 2005 Shs.53.0 bilioni zilichangwa kwa ajili ya kugharamia Mpango huu.

67. Programu ya Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa imekuwa ikigharamiwa na Serikali ya Tanzania kwa kushirikiana na nchi wahisani mbalimbali ambazo ni Uholanzi, Norway, Finland, Denmark, Uingereza, Ireland, Sweden, Ujerumani na Switzerland. Aidha, Mashirika ya Kimataifa yafuatayo yamechangia pia gharama za kutekeleza programu nayo ni EU/EDF na UNDP/UNCDF. Katika kipindi cha mwaka 1998-2005 Wahisani hao kwa kushirikiana na Serikali ya Tanzania, waliweza kuchangia jumla ya Sh.59 bilioni.

68. Katika Mpango wa Muda wa Kati 2005-2008, Programu inatarajia kutumia jumla ya Sh.65 bilioni kama ifuatavyo:

Tshs."000"

S/N	Sehemu ya Mpango	2005/06	2006/07	2007/08	Jumla
1	Upelekaji wa Madaraka, Majukumu na Rasilimali kwa Wananchi	433,745	300,000	200,000	933,745
2	Usimamizi wa Fedha za Serikali za Mitaa	5,376,526	5,585,000	4,485,000	15,446,526
3	Maendeleo ya Utumishi katika Halmashauri	5,531,676	5,095,000	1,945,000	12,571,676
4	Sheria	1,182,728	1,495,000	645,000	3,322,728
5	Uboreshaji wa Miundo ya Serikali za Mitaa	2,761,283	2,545,000	720,000	6,026,283
6	Utawala Bora katika Serikali za Mitaa	1,819,024	1,720,000	770,000	4,309,024
7.	Uimarishaji wa Ofisi ya Waziri Mkuu - TAMISEMI	4,080,225	4,581,308	4,459,941	13,121,474
8.	Usimamizi na Uratibu wa Mpango	3,428,180	2,605,838	3,146,422	9,180,440
	JUMLA	24,613,387	23,927,146	16,371,363	64,911,896

Chanzo: Mpango wa Kati (LGRP Medium Term Plan) Julai 2005 hadi Juni 2008.

Tathmini ya Mpango

69. Uzoefu uliopatikana kutokana na utekelezaji wa Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa katika ngazi ya Taifa na katika ngazi ya Halmashauri, pamoja na taarifa za tathmini zilizofanywa vimedhihirishwa kwamba kulikuwepo na haja ya kuandaa mpango wa muda mrefu (miaka tisa) wenye kugawanyika katika mipango ya muda wa kati ya miaka mitatu mitatu kama ifuatavyo:

Julai 2002 – Juni 2005: Mpango wa Muda wa Kati wa Kwanza ambao utekelezaji wake utaendelea kuongozwa na Timu ya Uboreshaji wa Serikali za Mitaa kwa niaba ya OWM-TAMISEMI.

Julai 2005 – Juni 2008: Mpango wa Muda wa Kati wa Pili ambao utekelezaji wake utasimaiwa moja kwa moja na OWM-TAMISEMI.

Julai 2008 – Juni 2011: Mpango wa Muda wa Kati wa Tatu ambao utekelezaji wake utakuwa ni jukumu la Serikali za Mitaa zenyewe ambazo zitakuwa zimeboreshwa.

70. Kwa hiyo, Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa unatekelezwa sambamba na “Public Service Reform Programme” ambao nao utatekelezwa hadi Juni 2011; mipango hii miwili inakamilishana.

71. Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa umekuwa ukitathminiwa mara kwa mara na taarifa kuwasilishwa kunakohusika. Tathmini hizo zinajumuisha zile ambazo zimekuwa zikifanywa na Timu za Pamoja ambazo zimekuwa zinaundwa na Serikali na Wahisani wanaochangia katika kugharamia Mpango.

72. Tathmini ya Kwanza ya aina hiyo ilifanyika mwezi Juni 2001. Timu ya Tathmini iliridhika na sera na mikakati iliyokuwa inazingatiwa katika kutekeleza Mpango huu na ilivutiwa na kutambua hatua iliyokuwa imefikiwa. Hata hivyo, Timu ya Tathmini ilibaini masuala ya kimsingi ya kiutekelezaji ambayo

yamekuwa yakizuia maendeleo ambayo yalikuwa nje ya udhibiti wa Timu ya Uboreshaji wa Serikali za Mitaa. Masuala yahusuyo upelekaji wa madaraka ya usimamizi wa fedha, usimamizi wa watumishi wa Serikali za Mitaa na uwianishaji wa sheria ili ziendane na azma ya upelekaji wa madaraka kwa wananchi, yalielezwa kuwa ni muhimu ili kuweza kuboresha mfumo wa Serikali za Mitaa. Taarifa ya Tathmini ilikubaliwa na Serikali, Wahisani na wadau muhimu. Mpango na Bajeti ya Muda wa Kati kwa kipindi cha Julai 2002 hadi Juni 2005 uliandaliwa na kutekelezwa kwa kuzingatia masuala hayo makuu yaliyobainishwa.

73. Tathmini ya Pili ilifanyika mwezi Oktoba 2004 na ilionekana kuwa hatua nzuri ilikuwa imefikwa katika muda wa miaka mitatu kwa upande wa Serikali za Mitaa kutimiza jukumu lao la utoaji wa huduma na kwamba Programu ya Uboreshaji ilichangia kwa kiasi kikubwa katika mafanikio hayo. Hata hivyo, ilionekana kuwa katika ngazi ya taifa kasi ya kutekeleza upelekaji wa madaraka kwa Wananchi ilikuwa ndogo. Timu ya Tathmini ilitoa mapendekezo kuhusu namna ya kuendeleza mchakato wa upelekaji wa madaraka kwa Wananchi katika ngazi ya taifa na kuifanya iwe jukumu la Wizara zote za Serikali.
74. Mpango wa sasa wa muda wa kati (2005/06 – 2007/08) unaweka mkazo katika upelekaji wa madaraka kwa Wananchi.

HITIMISHO

75. Kutokana na uzoefu uliopatikana wakati wa kutekeleza Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa pamoja na tathmini zilizofanyika, imedhihirika kuwa Mpango huu unajumuisha mambo mengi yanayogusa maendeleo ya Wananchi, na hasa yale yanayohusika na upunguzaji wa umaskini katika jamii. Baadhi ya mambo hayo yametokelezwa katika kipindi kifupi na mengine yatahitaji muda na subira kulingana na uwezo wa utekelezaji utakaokuwepo.
76. Kadiri tunavyoendelea kutekeleza Mpango wa Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa, pamoja na mambo mengine, itabidi kuzingatia mambo yafuatayo:

- Ushirikishwaji wa wadau wakuu, na wananchi kwa ujumla, ili kupata juhudi za pamoja za kupambana na umaskini ikiwa ni pamoja na kuboresha utoaji wa huduma muhimu kwa wananchi;
- Haja ya kuwa na usimamizi thabiti, na uongozi imara wenye kujitambulisha na uboreshaji unaokusudiwa ili malengo yaliyowekwa yapate kufikiwa kwa wakati wake;
- Haja ya kuwa na, na kuwaandaa mawakala wa mabadiliko (change agents) katika ngazi zote, na hasa katika Halmashauri, ili kuwezesha utekelezaji usioyumba wa shughuli mbalimbali za uboreshaji; jukumu la kuleta mabadiliko makubwa kama haya lisiachwe mikononi mwa watu ambao hawakuandaliwa;
- Uwajibikaji kwa wote wanaohusika ikiwa ni pamoja na Madiwani, watendaji na wananchi ili kuhakikisha kwamba malengo yaliyomo katika ajenda na Sera ya Uboreshaji wa Mfumo wa Serikali za Mitaa yanafikiwa;
- Haja ya kuimarisha mashauriano katika ngazi mbalimbali za Serikali kwa nia ya kupata ufumbuzi wa haraka kuhusiana na vikwazo ambavyo vitajitokeza;
- Umuhimu wa kuwatangazia wananchi kila mara mafanikio yanayopatikana ili kuwawezesha kufahamu umuhimu wa mpango huu kwa ajili ya maendeleo yao.

_____X_____X_____